

N:o 53.

Ank. till Riksd. kansli den 7 maj 1889, kl. 5 e. m.

Lagutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 16 och 17 §§ i grufvestadgan den 16 maj 1884.

16 och 17 §§ i grufvestadgan den 16 maj 1884 hafva följande lydelse:

16 §: »Jordegaren vare berättigad att till hälften med inmutaren deltaga i grufarbetet och den deraf fallande vinsten.

Jordegareandel kan begagnas till fullo eller till viss del.

Äro inom ett inmutadt område eller utmål flere jordegare med laga skilnad sig emellan, njute de jordegareandelen hvar inom sitt egovälde.»

17 §: »Å kronojord, som under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen eller blifvit för kronans räkning till brukning på viss tid åt annan upplåten, skall kronoåbon, boställsinnehafvaren eller den, som eljest besittningsrätten innehar, njuta den jordegaren enligt 16 § tillkommande rätt till godo; egande han ock, om han begagnar jordegareandelen, att samma andel sedermera behålla såsom sin enskilda tillhörighet.

Till jord, som under ständig besittningsrätt innehafves, skall i detta hänseende hänföras äfven grufveskog.

Å annan kronojord tillkomme jordegareandelen inmutaren.»

Ändring i dessa §§ föreslås uti en inom Första Kammaren af herr Chr. Lundeberg afgifven motion, n:o 49, som blifvit af nämnda kammare hänvisad till lagutskottet. Motionen är af följande lydelse:

»Ehuruväl den af Riksdagen senast antagna och af Kongl. Maj:t den 16 maj 1884 utfärdade grufvestadga i hufvudsakligaste delar visat sig praktiskt nyttig samt medfört reda och ordning vid bedrifvandet af grufvebrytningen, hafva dock sedan sagda tid förhållanden inträdt, hvilka, förut mindre uppmärksammade, nu likväl mana till någon ändring af gällande grufvestadgas bestämmelser.

I till denna riksdag aflemnade motioner har på ett kraftigt och bevisande sätt framhållits betydelsen af de stora rikedomar vårt land eger uti de i öfversta Norrland befintliga malmfyndigheter, äfvensom nödvändigheten af ett ordnande derhän, att dessa rikedomar komma landet och dess inbyggare till gagn.

Då det för vinnande af detta mål är af yttersta vigt, att dessa malmfyndigheters bearbetande och tillgodogörande verkställas med största omsorg och följdriktighet samt på ett sådant sätt, att kommande generationer utan onödiga uppoffringar deraf få nytta, äfvensom ock att statens intressen i öfrigt i vidsträcktaste mån — så vidt möjligt och lämpligt är — tillgodoses, bör ock staten vara i tillfälle att med uppmärksamhet och framgång kunna verka i denna riktning.

Nu gällande grufvestadga lemnar dock icke möjlighet dertill, enär staten, enligt kap. 3 § 17, sista mom., till förmån för inmutaren afsagt sig jordegareandelen till malmfyndigheter, som inmutas å sådan kronans mark, hvilken ej är åt annan upplåten, hvarjemte jordegareandelen i malmfyndigheter å den kronans mark, som är till annan upplåten, tillfaller den som besittningsrätten innehafver.

Af anförda förhållanden framgår sålunda, att staten ej kan utöfva något inflytande eller någon kontroll vid grufvors bearbetande å kronans mark.

Hvilka menliga följder detta kan komma att medföra vid grufdrifts bedrifvande vid de förut omnämnda, i lappmarkerna belägna, storartade malmfyndigheterna, ligger i öppen dag, och torde den uppfattning numera vara temligen allmän, att något bör göras för att vinna reda och klarhet i berörda afseende.

Om det ock måste förutsättas, att staten ej kan eller bör ingå såsom delegare i industriella företag, komma dock — om staten blir innehafvare till jordegareandelen i malmfyndigheter — desammas öfverlåtande till andra mot malmören, arrende eller annorledes att föranleda såväl ekonomiska fördelar som framför allt möjlighet att vid upplåtelsen och i öfrigt iakttaga statens intressen.

Då grufvestadgan emellertid i kap. 7 § 66 rörande sameganderätt i grufva föreskrifver, att, vid beslut om brytningens bedrifvande, samt

då rösterna falla lika, den sidan har vitsord, som önskar den högsta brytningen, är den i grufvestadgan bestämda proportion mellan inmutare- och jordegareandelen i grufvor ej egnad att befordra nu ifrågasatta ändamål.

Med anledning af hvad sålunda blifvit anfördt, får jag vördsamt föreslå

1:o) följande lydelse i grufvestadgans kap. 3 § 16 mom. 1:

Jordegaren vare, med de undantag som i § 17 sägs, berättigad att till hälften med inmutaren deltaga i grufarbetet och den deraf fallande vinsten; samt

2:o) att § 17, kap. 3 i samma stadga måtte erhålla följande lydelse:

Å kronojord, som under ständig besittningsrätt innehafves, skall den, som besittningsrätten innehafver, njuta den jordegaren, enligt § 16, tillkommande rätt till hälften i deltagande i grufarbetet och deraf fallande vinst till godo; egande han ock, om han begagnar jordegareandelen, att samma andel sedermera behålla såsom sin enskilda tillhörighet.

Å kronojord, hvilken kronan sjelf disponerar, eller som är till boställe anslagen eller blifvit för kronans räkning till brukning på viss tid åt annan upplåten, vare kronan berättigad att till två tredjedelar med inmutaren deltaga i grufarbetet och den deraf fallande vinst, kronan obetaget att på sätt den finner för sig lämpligast öfver bemälda sin eganderätt förfoga.

Till jord, som under ständig besittningsrätt innehafves, skall i detta hänseende hänföras äfven grufveskog.»

Såsom bilaga till motionen har sedermera inom Riksdagen utdelats en historik öfver kronans och jordegares rättigheter vid inmutningar af malmfyndigheter, af hvilken lagutskottet äfven tagit del.

Enligt de i ofvan anförda §§ meddelade stadganden, hvilka i hufvudsak öfverensstämma med motsvarande föreskrifter i 1855 års grufvestadga, har kronan i tre fall öfverlätit sin jordegareandel i grufarbete å kronojord på jordens innehafvare, nemligen då jorden innehafves under ständig besittningsrätt, då den är till boställe anslagen och då den blifvit för kronans räkning till brukning på viss tid åt annan upplåten. I alla andra fall har jordegareandelen i grufarbete å kronojord tillagts inmutaren.

I dessa bestämmelser föreslås nu den ändring, att kronan i alla fall, utom då kronojord innehafves under ständig besittningsrätt, skulle sjelf tillgodonjuta jordegareandel, hvarvid denna andel skulle bestämmas, icke såsom för annan jordegare till hälften, utan till två tredjedelar.

Den viktigaste bland de ifrågasatta förändringarna är utan tvifvel den, som föreslagits beträffande sådan kronojord, som icke är åt annan upplåten.

Den härom nu gällande bestämmelsen, att jordegareandelen tillkommer inmutaren, sammanhänger på det närmaste med sjelfva inmutningsrätten. Denna rätt är i sjelfva verket den form, hvarunder en kronans regalrätt öfver vissa mineral, såsom innefattande en inskränkning i jordegarens rätt, kan sägas vara i vår lagstiftning erkänd; och kan utskottet i fråga om den historiska utveckling, som ledt till detta resultat, hänvisa till Th. Rabenius' afhandling »Om eganderätt till grufvor», sid. 15 och ff.

Under de förhandlingar, som föregingo utfärdandet af nu gällande grufvestadga, var, såsom bekant, från flere håll ifrågasatt, att inmutningsrätten, såsom en från eganderätten till jorden skild rätt, skulle borttagas; men öfvervägande skäl befunnos tala för densammas bibehållande. Den ansågs under vårt lands närvarande förhållanden erforderlig, på det att skälig uppmuntran måtte gifvas till eftersökande af malmanledning, på det att de kapital, som äro för bearbetande af grufvor nödiga, lättare måtte blifva i sådan rörelse nedlagda, samt på det att dymedelst den nationalrikedom, den svenska jorden i sina malmer företer, ock måtte blifva behörigen tillgodogjord. Billig hänsyn till den enskilda eganderätten har dock medfört den begränsning i den allmänna inmutningsrätten, som förefinnes i stadgandena om jordegareandel. I fråga om jord, som står under kronans omedelbara disposition, har sådan hänsyn icke behöft tagas, utan hafva här, bland andra, de ofvan anförda skäl, som tala för inmutningsrätten, fått utan inskränkning göra sig gällande derhän, att kronan åt inmutaren afstått sin jordegareandel.

Denna anordning, hvilken framgått såsom resultat af hela den historiska utvecklingen af de ämnet rörande rättsgrundsatser och hvars upphäfvande skulle innefatta en återgång till en sedan lång tid tillbaka öfvergifven uppfattning, synes utskottet, äfven ur andra synpunkter än den nu framställda, vara den rigtiga. Jordegareandelen innefattar i verkligheten en rätt för jordegaren att på vinst och förlust ingå såsom delegare i ett grufföretag med inmutaren; men det torde vara allmänt erkänt, att en sådan verksamhet icke är lämplig för

staten. Af motionärens motivering framgår visserligen, att han icke egentligen tänkt sig, att kronan skulle omedelbart komma att delta i grufdriften, utan endast skulle genom sin jordegareandel kunna bereda sig vissa särskilda fördelar samt möjlighet att vid upplåtelsen och i öfrigt iakttaga statens intressen. Detta skulle, enligt motionärens förmenande, kunna ske genom jordegareandelens öfverlåtande åt andra; men någon närmare utredning angående tillvägagångendet härvid har motionären icke lemnat. Utskottet föreställer sig ock att mot sådana öfverlåtelser skulle möta nästan olösliga svårigheter. I detta afseende må särskildt erinras, att enligt 18 § grufvestadgan, hvori motionären icke föreslagit någon ändring, anmälan om begagnande af jordegareandel skall göras sist vid utmålsläggningen, och att det i allmänhet torde vara för den, som härutinnan skulle bevaka kronans rätt, ytterst svårt och oftast omöjligt att bedöma, om jordegareandelens begagnande kunde vara till fördel för kronan. I fall kronan genom sitt ombud förklarade sig vilja begagna sin jordegareandel, skulle, äfven om det antages vara för kronan möjligt att genom arrende eller annorledes på annan öfverlåta sin rätt, förlust för kronan kunna uppstå, ty inmutaren skulle väl i alla händelser ega att vända sig omedelbart mot kronan för erhållande af bidrag till grufdriften, hvilka bidrag kronan sedan möjligen icke skulle kunna få ersatta af den, på hvilken hon öfverlåtit sin rätt. Motionären har icke heller i någon mån antydtt, hvilken praktisk verkan det af honom föreslagna stadgandet skulle få med hänsyn till betydenheten af de redan uppdagade fyndigheter, i afseende på hvilka det skulle kunna göras gällande.

Slutligen vill utskottet framhålla, att genom den undantagsbestämmelse i fråga om jordegareandelens storlek, som motionären föreslagit och som synes utgöra en vigtig förutsättning för uppnående af det ändamål, han åsyftat, inmutaren beträffande fyndigheter på kronojord skulle komma i en vida sämre ställning än vid dylika å annan jord. Kronan eller innehafvaren af hennes rätt skulle nemligen genom denna bestämmelse i alla frågor rörande grufdriften erhålla en öfvervigt, som kunde antingen omöjliggöra all brytning eller framtvinga en verksamhet, som inmutaren icke funne med sin fördel förenlig. Utskottet är öfvertygad, att denna omständighet skulle, till betydande nationalekonomisk förlust, i de flesta fall afskräcka den enskilda företagsamheten från inmutningar å dylik mark.

På grund af hvad utskottet sålunda anført, får utskottet hemställa,
att förevarande motion icke må af Riksdagen
bifallas.

Stockholm den 7 maj 1889.

På lagutskottets vägnar:

AXEL BERGSTRÖM.

Reservationer

af herrar *Smedberg* och *P. Pehrson* i Törneryd, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka Riksdagen att, med anledning af förevarande motion, aflåta skrifvelse till Konungen med begäran, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida det kunde lända till fördel för kronan att å kronojord, som icke under ständig besittningsrätt innehades eller vore till boställe anslagen eller blifvit för kronans räkning till brukning på viss tid åt annan upplåten, kronan tillerkändes rätt att till hälften med inmutaren deltaga i grufarbetet och den deraf fallande vinsten.

Herrar *C. Persson* i Stallerhult och *Wendt* hafva begärt få här antecknadt, att de, på grund af ledighet från riksdagsgöromålen, icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.